

Circulația monetară și rolul Băncii Centrale în cadrul acesteia

Circulația monetară este un proces economic extrem de complex care se bazează pe mișcarea mărfurilor și serviciilor, între mișcarea mărfurilor și cea a monedei existând o strânsă conexiune. În general, mișcarea monedei (în timp și spațiu) este determinată de mișcarea mărfurilor, în același timp existând, însă, și o conexiune inversă în sensul că circulația monetară influențează uneori, la rândul său, cu destulă intensitate, circulația mărfurilor.

Principala accepțiune atribuită circulației monetare constă în aceea că ea constituie procesul de mișcare a banilor în cadrul sferei circulației mărfurilor și serviciilor. Este, deci, necesar că o cantitate determinată de monedă să rămână în mod obiectiv, în permanență, în circulație de unde rezulta că mărfurile și serviciile care se găsesc într-o perioadă de timp determinată în circulație, nu se pot comensura decât cu ajutorul monedei; de aceea, pentru că procesul să se poată desfășura apare necesitatea asigurării a doua condiții: în primul rând, să existe în circulație cantitatea de mărfuri și servicii care urmează să se schimbe pe bani, iar în al doilea rând, să existe o vanitate de monedă suficientă pentru a mijloci schimbul de mărfuri.

Dedublarea actelor de schimb în mărfuri și în monedă justifică existența a doua faze complementare și opuse aceluiași proces, în sensul că moneda se găsește alternativ când în mana cumpărătorului, când în mana vânzătorului, în acest context intrând în acțiune funcția monedei ca mijloc de circulație; moneda necesară satisfacerii mișcării mărfurilor și serviciilor a pătruns în circulație pe calea emisiunii.

Ea nu poate să rămână în totalitate în circulație întrucât ar perturba prin capacitatea permanent sporită, circulația normală a mărfurilor, apărând deci, necesitate asigurării unui circuit invers, justificat între altele, prin aceea că pe măsura ce are loc schimbul de mărfuri, o parte importantă din monedă respectiva, fie că revine la banca, fie este păstrată la casele de economii sau la populație; în circulație va trebui să rămână constant o cantitate de bani- numerar și monedă de cont care să permită realizarea mărfurilor și serviciilor pe o perioadă de timp determinată și în condiții normale ale circuitului.

Cea mai mare parte a schimburilor care au loc îmbracă forma monedei de cont, în aceste condiții intrând în acțiune și funcția banilor ca mijloc de plată, care amplifică întregul proces. Monedă de cont influențează, de regulă, numerarul, în sensul scăderii relative a volumului acestuia, amplificându-se astfel tendințele și factorii care generează circulația monetară, unii dintre aceștia putând condiționa sporirea monedei în circulație, în timp ce alții contribuie la diminuarea volumului lor; de exemplu calitatea mărfurilor și a serviciilor, perioadele de inflație, preturile, raportul cerere-ofertă, stările conjuncturale, puterea de cumpărare, concurența pot influența cantitatea de monedă în circulație.

Rezultă așadar, că circulația monetară este dependentă relativ de procesele materiale, de factorii conjuncturali, cărora se adăuga cei de natură subiectivă (politica monetar-financiară).

Circulația monetară se definește ca fiind un mecanism social-economic complex, prin intermediul căruia se desfășoară mișcarea banilor – în procesul realizării mărfurilor și

serviciilor - , care este dependentă în mod relativ de procesele materiale și guvernată de un complex de legități specifice economiei de piață.

Circulația monetară poate avea un caracter mai mult sau mai puțin stabil. În epoca contemporană, țările lumii sunt antrenate, în virtutea diviziunii mondiale a muncii, într-un permanent schimb de valori materiale și spirituale, circulația monetară fiind la rândul său, pe plan mondial, puternic influențată de caracterul stabil sau instabil al economiei din cadrul fiecărei țări. Supremația câtorva țări supradezvoltate din punct de vedere economic influențează circulația monetară internațională, afectând cu intensitate mai mare sau mai mica, circulația monetară din toate țările lumii.

Economia de piață, producția și circulația mărfurilor imprimă și circulației monetare caracteristici și trăsături specifice. Sfera și dimensiunile circulației monetare sunt condiționate de însăși desfășurarea producției și circulației mărfurilor. Transformarea mărfii în bani se desfășoară în trei direcții principale și presupune, implicit, un anumit „comportament” al instrumentelor de schimb: în primul rând, o parte din mărfuri și servicii se vând și se cumpără cu ajutorul numerarului, situație în care moneda funcționează, în principal, ca măsura a valorii și ca mijloc de circulație; în al doilea rând, o cantitate importantă de mărfuri și servicii sunt vândute pe credit, iar moneda începe să funcționeze ca mijloc de plată, în legătura cu această direcție impunându-se câteva precizări:

Circulația monetară cuprinde în structura ei două componente de baza:

- a) sfera numerarului;
- b) sfera banilor de cont (scripturali), aceasta din urmă realizându-se cu ajutorul viramentelor, adică al acelor operațiuni bancare prin care un beneficiar nu plătește cu numerar mărfurile și serviciile pe care le-a cumpărat, ci dispune virarea contravalorii lor din contul său în contul furnizorului. Ceea ce este caracteristic, specific și esențial în cadrul întregului proces este faptul că schimbul are loc în timp și presupune scindarea actului vânzării de cel al cumpărării; totodată, vânzătorul acceptă să i se plătească marfa de către cumpărător după o perioadă oarecare de timp (luna, trimestru, an), plata, conform înțelegerii sau contractului devenind exigibilă la un termen convenit între cele două părți, termen care a intrat în literatura și în uzanța sub denumirea de scadență. În condițiile funcționării monedei ca mijloc de plată, schimbul se desfășoară cu ajutorul creditului, instrumentele de schimb îmbrăcând în aceste condiții forma cambiei, cecului, etc...

De asemenea, trebuie precizat faptul că sfera monedei de cont „pisează” asupra sferei numerarului, o îngustează, imprimându-i o tendință (relativă) de restrângere.

Analiza sferei monedei de cont are o importanță deosebită, atât pentru aprecierea dimensiunilor pe care le are în circulația monetară, cât mai ales pentru înțelegerea legităților care guvernează acest mecanism.

Cea de-a treia direcție principală în cadrul transformării mărfii în bani o reprezintă vânzarea unei importante cantități de mărfuri și servicii în cadrul comerțului cu țări late. De aceea, trebuie avute în vedere toate funcțiile monedei. Caracterului complex al vânzărilor între țări i se adaugă cele care se manifestă în cadrul economiei diferitelor state, punându-și amprenta și influențând puternic și circulația monetară internă.

În concluzie, circulația monetară reprezintă unitatea contradictorie dintre cele trei mari modalități mai sus arătate în care are loc mișcarea de ansamblu a monedei.

Abordarea sistematică a problemei ajută, pe de o parte, la înțelegerea sferei circulației monetare, iar pe de altă parte, la faptul că această trebuie precis delimitată în circulația internă a monedei și în circulația ei pe plan internațional; aceluiași scop i se subordonează și dubla accepțiune care trebuie dată circulației monetare: pe de o parte, circulația monetară trebuie concepută ca un proces, ca un mecanism complex cu un conținut și funcții bine determinate, iar pe de altă parte, trebuie concepută cu aspectul ei concret, materializat, adică

formele pe care le îmbracă mișcarea monetară, așa cum se desfășoară și se prezintă ea la suprafața, în viața de toate zilele.

Tendențele pe care le imprimă mișcării banilor, mutațiile care au loc în cadrul proceselor materiale pun în evidența două funcții pe care le îndeplinește circulația monetară.

- a) prima funcție a circulației monetare o constituie apariția, dezvoltarea și perfecționarea sistemului monetar cu toate elementele componente ale acestuia;
- b) a doua funcție a circulației monetare o constituie emisiunea concepută, atât că punere de bani în circulație, cât și că retragere a acestora în condițiile determinate de cerințele desfășurării proceselor economice.

Așadar, circulația monetară apare ca o variabilă dependentă, în mod relativ, de o complexitate de factori dintre care mai importanți sunt circulația mărfurilor (inclusiv serviciile), considerată atât pe plan intern al unei țări, cât și în relațiile acesteia cu celelalte țări ale lumii; preturile, luate în aceeași accepțiune, adică cele care exprimă valoarea națională a mărfurilor și serviciilor, cât și preturile mondiale care se formează pe piețele externe; situația balanței de plăți externe; puterea de cumpărare a monedei și gradul de stabilitate a acesteia; productivitatea muncii și situația economică a țării respective; structura masei monetare; politica adoptată de țara respectivă în materie de circulație monetară, formele și modalitățile (inclusiv valuta folosită) de plăți care se practică în relațiile cu alte țări; mărimea și calitatea depozitelor și portofoliilor deținute de către bănci, situația bugetului de stat; obligațiile externe ale țării respective; volumul cheltuielilor militare; raportul dintre monedă națională și monedă cu circulație internațională în care au loc schimburile; situația valutar-monetară pe plan mondial; etc.

Circulația monetară în ansamblul ei se extinde la scara întregului circuit al economiei mondiale, unde rolul, funcționalitățile, metodele de dirijare, instrumentele de schimb etc. îmbracă forme și mai complexe, dintre acestea prezentându-le pe cele care au o pondere hotărâtoare.

Astfel, în virtutea diviziunii internaționale a muncii, a diversificării schimburilor între țări, instrumentele specifice circulației monetare sau amplificând foarte mult ducând la complicarea acestui proces pe plan internațional; în primul rând, reține atenția faptul că funcțiile clasice ale banilor ca mijloc de circulație și de plată universal au suferit mutații esențiale, ele nu mai putând îndeplini decât parțial (mai mult ca element de evidență și statistică), rolul de măsură a valorii universale și, respectiv, destingere a obligațiilor dintre țările lumii, astfel, în condițiile crizei sistemului monetar internațional rolul aurului ca metal monetar a scăzut foarte mult. De fapt, una din consecințele grave cu care s-a soldat criza economică mondială din anii 1929-1933 o constituie prăbușirea etalonului standard-aur, de la care nu s-a mai putut restabili o oarecare ordine în circulația monetară.

Încercările care au dus în cadrul Conferinței Mondiale de la Bretton-Woods, în 1944, la adoptarea unui sistem monetar internațional sa-a dovedit ineficiente, cu toate că ideea de la care să pornim urmarea o reglementare relativ rezonabilă în această direcție; astfel, majoritatea reformelor, intervenții ale statelor, devalorizări, etc, la care s-a apelat în domeniul circulației monetare în ultimii 45 ani, nu și-au dovedit eficiența și valabilitatea.

O problemă deosebită în legătura cu circulația monetară internațională o constituie fără precedent a relațiilor de credit, în epoca contemporană gigantul băncilor acumulând uriașe capitaluri, dispun de disponibilități mari de a acorda credite diferitelor monopoluri și chiar statelor. De asemenea, o situație deosebită care s-a creat după cel de-al doilea război mondial o constituie formarea unor complexe și a unor piețe ale creditului unde se întrepătrund interese ale multor țări capitaliste, ale marilor monopoluri, corporațiilor transnaționale, etc. Centrul Mondial al unor asemenea piețe se afla la Londra; de asemenea, au luat amploare piețe ale creditului la Frankfurt pe Main, Paris, Ankara, Tokio, New York și în alte părți ale lumii, fapt ce dovedește o accentuată destindere pe care relațiile de credit au

luat-o în perioadă postbelică. Dacă la aceasta se adaugă exportul de capital, împrumut pe care-l contractează diferite țări, marile obiective care s-au construit în țările capitaliste și care au necesitat fonduri de sute de miliarde credite, avem o dată în plus, posibilitatea înțelegerii și justificării dimensiunilor crescânde ale relațiilor de credit în epoca contemporană.

Din cele prezentate rezulta că circulația monetară și creditul, luate în sens larg, general, la scara internațională, datorită schimbărilor mari apărute în lume, după război, au generat sensibile mutații în funcționalitățile circulației monetare de ansamblu: monedă și creditul, că principalele pârghii ale mecanismului circulației monetare, nu-și mai pot îndeplini integral rolul și funcțiile pe care le aveau până la sfârșitul secolului al XX-lea, datorită acestui fapt, fiind puternic afectate și cele două mari funcții ale circulației monetare: sistemul monetar și emisiunea monetară, în aceste condiții, mecanismul circulației monetare trece printr-o criză acută care- i zdruncină temelii în ceea ce privește dezechilibrele economice dar și cele monetare care devin frecvente, fapt ce pune sub semnul întrebării însăși existența unui anumit sistem monetar internațional.